

УДК 334.02:339.9

О. О. АЛСУФ'ЄВА

*старший викладач кафедри міжнародної економіки,
політичної економії та управління,
Національна металургійна академія України*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ СВІТОВИХ ТЕНДЕНЦІЙ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

У статті розвинуто представлення окремих теоретичних положень щодо розширення розуміння економічної сутності узгодження економічних інтересів суб'єктів інноваційної діяльності як головної умови розвитку інноваційного партнерства. Визначено, що узгодження інтересів суб'єктів інноваційного партнерства відбувається через їх діяльність у напрямку досягнення згоди про міру задоволення та обмеження їх інтересів, критерії виділення серед них пріоритетних, процедури розрішення між ними суперечностей, а за результатами цієї діяльності досягнення певного ступеню їх узгодженості у формі співпраці або компромісного співробітництва, яке є найбільш поширеним, продуктивним і ефективним ніж примус. Акцентовано увагу на макротрендах сучасних світових змін, що вимагають трансформації системи інноваційного партнерства у напрямку від «лінійної моделі» взаємодій суб'єктів інноваційної діяльності до «кооперативної» шляхом розвитку мережових структур за виміром «множинної спіралі». Наведено емпіричні докази підвищеної уваги в міжнародних дослідженнях до стану розвитку співробітництва суб'єктів інноваційної діяльності, включення в міжнародні індекси, такі як глобальний індекс інновацій, глобальний індекс конкурентоспроможності, субіндексів, що характеризують багатостороннє співробітництво. З'ясовано основні моделі розвитку інноваційного партнерства: державно-приватні, інжинірингові, некомерційні, інтрапартнерства, на міжнародному рівні. Визначено методологічні принципи узгодження інтересів учасників інноваційного партнерства, окремі інструменти стимулювання їх взаємодій та практичні моделі реалізації інноваційного партнерства такі як «аскетичне партнерство» «досліджуй і розвивайся» «коштовний гаманець», «прогресивне розкриття». Розроблено та представлено рекомендації для забезпечення умов трансформації системи інноваційного партнерства в Україні в частині вдосконалення законодавчого регулювання інноваційного партнерства та регламентації його форм, державного стимулювання розширення спектру форм інноваційного партнерства, розробки відповідної державної програми та створення мережі установ щодо підтримки його розвитку.

Ключові слова: конкуренція, інноваційне партнерство, узгодження економічних інтересів, конкурентні переваги, глобалізація, національна інноваційна система, модель інноваційного партнерства, макротренди.

Актуальність та постановка проблеми. В умовах пришвидшення зсуву тектонічних плит глобального інноваційного ландшафту, коли технологічна перевага в гонці за гегемонію в четвертій промисловій революції визначає напрям руху світової економіки і геополітичної конкуренції, перманентне удосконалення інноваційної моделі розвитку є одним з найважливіших системних факторів підвищення рівня конкурентоспроможності економіки та забезпечення економічної безпеки країни.

Сучасна інноваційна модель розвитку економіки формується внаслідок домінування в суспільному виробництві таких елементів як інформаційні та комунікаційні технології, зовнішній і внутрішній трансфер інновацій, розвиток ринків інновацій та інтелектуальної власності. Разом з «діджиталізацією» («цифровізацією») суспільства відбувається сетевізація економіки, що обумовлює перехід на якісно новий рівень державного регулювання всієї господарської системи як інтерактивної мережі установ державного і приватного секторів, що створюють, адаптують, імпортують, модифікують і поширюють нові технології та потребують системної координації на національному рівні. Актуалізується переорієнтація ролі уряду з традиційної до ролі партнера, здатного надавати нові економічні послуги, а інноваційне партнерство стає не просто новою тенденцією, а й необхідною умовою підвищення виробничої результативності, зменшення і розділення ризику, пришвидшення процесів створення інновацій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивчення проблеми формування і розвитку інноваційного партнерства знаходиться на стику декількох наук, а саме: економічної теорії, теорії і практики державного управління, інноваційного менеджменту, права, соціальних дисциплін. При цьому економічну складову партнерства між державою і приватним бізнесом варто розглядати як базисну і таку, що має основне значення.

Загальнотеоретичну основу інноваційного партнерства становлять дослідження провідних представників економічної теорії, таких як Дж.М. Кейнс, Ф. Ліст, А. Маршалл, Дж. С. Мілль, Ф. Найт, Д. Норт, В. Ойкен, Д. Рікардо, П. Самуельсон, А. Сміт, Й. Шумпетер та інші. Методологічні складові формування і розвитку партнерства досліджують Дж. Аллан, Д. Грімсі, А. Зельднер, Г. Ецковіц [1], Л. Лейдесдорфф, А. Лінк [2, 27-45], О. Солвелл [3], М. Хансен [4, 8-16, 30-55], О. Харт, Г. Хамел [5], Х. Хем, Е. Хіппель [6], Х. Чесбро [7] тощо. В Україні особливості формування і розвитку інноваційного партнерства можемо знайти в працях О. Амоші [8, 11-13], Ю. Бажала, В. Білоцерківця [9], О. Завгордньої [10], В. Варнавського, В. Геєця, А. Гриценка, В. Мунтіяна [11], О. Сімсон [12], В. Соловійова [13, 116-

120], Л. Федулова [14], А. Чухна, Л. Шевченко [15, 25-30], Б. Шулюка [16] та інших вчених.

Водночас, недостатньо вивченими залишаються проблеми розвитку системи інноваційного партнерства в Україні та під тиском світових перетворень особливостей її трансформації. Тому дослідження теоретико-методологічних основ розвитку інноваційного партнерства в Україні є актуальним, має наукове і практичне значення, що і визначило вибір теми дослідження, його мету і задачі.

Формулювання мети статті. Метою статті є представлення теоретичних положень щодо розширення розуміння економічної сутності узгодження економічних інтересів суб'єктів інноваційної діяльності як головної умови розвитку інноваційного партнерства, визначення форм і основ трансформації інноваційного партнерства, з'ясування тенденцій та напрямів удосконалення розвитку системи інноваційного партнерства в Україні в контексті сучасних світових тенденції інноваційного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Під тиском праксеологічних механізмів функціональних взаємодії факторів глобалізаційних зрушень в умовах становлення багатоплощинної модернізаційної ідеології виділяються три домінуючі моделі науково-інноваційного розвитку: перша характеризується швидким поширенням перспективних нововведень, друга – науково-технічним лідерством, третя – всебічного інноваційного розвитку, яка забезпечує реалізацію сучасних досягнень світового науково-технічного прогресу, – які сприяли, згідно звіту Стенфордського університету [17], формуванню у 2019 році ринкових *макротрендів*, що здатні суттєво трансформувати розвиток інноваційного середовища. Серед макротрендів на 2019-2020 роки, за опитуванням суб'єктів інноваційної діяльності, лідируючу позицію займають споживчі очікування найскорішого отримання задоволення потреб, що виникли (58,62%); сприйняття продукту як послуги (50,00%); споживчі прагнення до здорового способу життя (46,55%); питання конфіденційності даних споживачів (GDPR тощо) (44,83%), розвиток покоління мілленіалів, покоління експоненційних технологій (43,10%), глобалізація комерційного середовища (39,66%), зсув споживчого вибору в бік стійких продуктів та послуг, підтримки «кругової економіки» (34,48%) тощо.

Глобальна експансія інновацій впливає на каталізатори випереджаючого розвитку мережевих структур, серед яких: загострення конкуренції, розширення різноманіття пропозиції товарів і послуг при одночасному зниженні їх життєвого циклу, скорочення часу на отримання потенційного прибутку, підвищення значення інформації і часу в підприємницькій діяльності, створення оригінальних, унікальних технологій, які виходять за межі одного

дослідника або установи, вимагають складноорганізаційної, міждисциплінарної, синергетичної співпраці, створюються швидко і за помірною ціною зростання темпів інноваційного розвитку тощо, – разом з технологічними змінами зумовлюють динаміку трансакційних витрат за різними формами координації, що «виводить з тіні» мережевий спосіб взаємодій як найбільш ефективний.

Завдяки об'єднанню протилежних принципів конкуренції і кооперації формується досить гнучка [18] мережева структура, що дозволяє її учасникам конкурувати між собою, залучати нових партнерів та одночасно організовувати і координувати діяльність своїх членів («організація без меж»). Вибір між різними формами координації і контролю такими як ієрархія, ринок, мережа (певний «гібрид» попередніх форм) відбувається завдяки порівнянню їх результативності і обсягу відповідних трансакційних витрат [19, с. 64-72]. Гетерогенність економічного простору, а саме симбіоз традиційної дихотомії «ієрархія-ринок» та мережевої форми разом з економічною демократією дозволяє вийти суспільству на якісно *нову форму організації* економічних взаємодій [20, 17-19], що обумовлює перехід на якісно новий рівень державного регулювання всієї господарської системи та, окремо, Національної інноваційної системи (НІС) [21, 22, 23].

Значення мережевої співпраці для інноваційної діяльності зумовлено самою природою мережевих структур, оскільки у мережевому принципі вбачається новий драйвер [23] інноваційного розвитку. Крім того, саме явище мережевої організації співпраці в сучасних умовах на національному рівні є інноваційним для України.

Дуже повільно відбувається в Україні перехід від «лінійної моделі» управління інноваційним циклом до «кооперативної», яка в наукових колах надається як «потрійна спіраль» («четверична хелікс-спіраль» або «множинна спіраль»). Якщо у «лінійній» моделі різні стадії інноваційного циклу «освіта – дослідження і розробки – технології – виробництво – реалізація» виконуються послідовно відокремленими інститутами, які функціонують для забезпечення виконання робіт на кожній з цих стадій, що потребує спеціального забезпечення «трансферу технологій» за участю посередницьких організацій, і відбувається послідовна передача результатів, отриманих на кожній стадії, далі по ланцюгу. Інноваційний цикл розтягується у часі завдяки слабкого зв'язку між стадіями, що стає фактором гальмування впровадження інновацій.

Прийняті в Україні закони і законодавчі акти демонструють пошуки оптимізації відносин в інноваційній сфері в контексті концепції «*потрійної спіралі*» – взаємодії органів держави, бізнесових структур та університетів, де центральна роль у забезпеченні ефективності всього інноваційного циклу

відводиться університетам [24]. В світовій практиці спостерігається масовий перехід від «лінійної» моделі інноваційного циклу до матричної моделі, коли ці інституції органічно взаємодіють у режимі прямих і зворотних зв'язків. Провідні університети світу стрімко трансформуються в формат «підприємницького університету» та перетворюються на потужні академічні центри, що продукують нові знання і прикладні технологічні розробки, мають право виходити на ринок та отримувати прибуток. Комерціалізація результатів науково-дослідної роботи і трансфер технологій стає центральною ланкою їх діяльності у тісній співпраці з підприємствами і державними інституціями. Перехід до мережових структур ряд авторів визначають як мегатренд, що охоплює всі сфери і галузі економіки – від наукових досліджень і мереж постачальників в сфері виробництва до франчайзингових мереж в сфері збуту.

Таким чином, загальносвітові тенденції інноваційного розвитку демонструють, що для здійснення інноваційного прориву необхідним стає формування системи узгодження економічних інтересів великої кількості господарюючих суб'єктів, включаючи системні зв'язки між виробництвом, наукою, освітою, державою.

Доказом підвищеної уваги до стану співробітництва суб'єктів інноваційного процесу знаходимо у щорічних аналітичних доповідях про глобальну конкурентоспроможність [25], де в розділі 12 введено індикатор «Дослідницьке співробітництво університетів з промисловістю» (University/industry research collaboration), який формується як середня експертних оцінок у діапазоні 1–7 від «не мають дослідницького співробітництва» до «таке співробітництво широко відбувається». Аналіз означеного рейтингування засвідчив, що країни, які спромоглися забезпечити динамізм своїх економік і увійшли до групи розвинених країн, стартуючи з відносно низьких позицій у світових рейтингах, характеризуються високим балом щодо співробітництва університетів і промисловості. Серед 20 найуспішніших, до п'ятірки лідерів увійшли такі країни як Швейцарія, Фінляндія, Сполучені Штати Америки, Сінгапур (див. рис. 1).

За субіндексом Глобального індексу інновацій (The Global Innovation Index, GII) [26] у 6-му розділі «Виплати за інтелектуальну власність» (6.3.1 Intellectual property payments index), яка не включена в інші платежі (% від загальної торгівлі) згідно з розширеною класифікацією послуг з платіжного балансу EBOPS 2010 (рис. 2) серед обраних 20 країн в лідерах залишилися Сінгапур та Швеція, що, не зважаючи на певні розбіжності у методиках розрахунків [27], свідчить не тільки про високий рівень отримання вигод від участі в інноваційному процесі, а й актуалізує необхідність подальших наукових досліджень мережі взаємодій економічних суб'єктів в цих країнах.

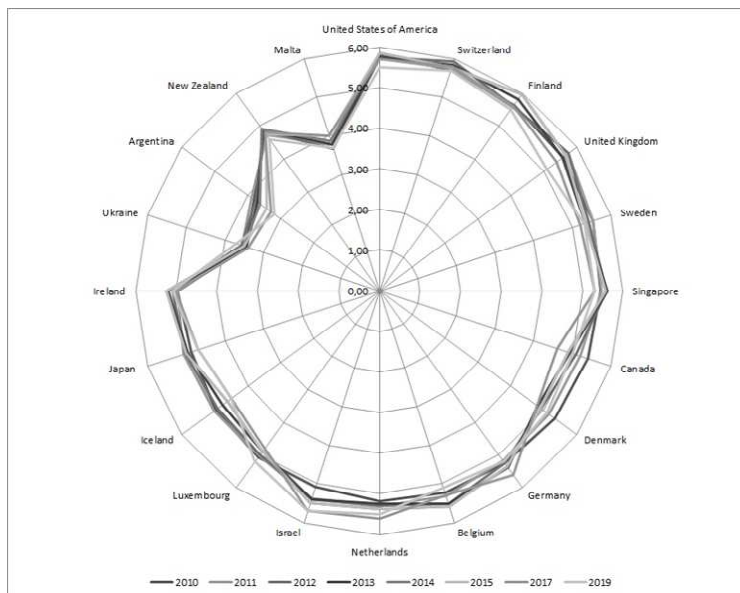

Рис 1. Динаміка розвитку окремих країн світу за глобальним індексом конкурентоспроможності (GCI) за період 2010-2019 рр.
[розроблено автором за [25]]

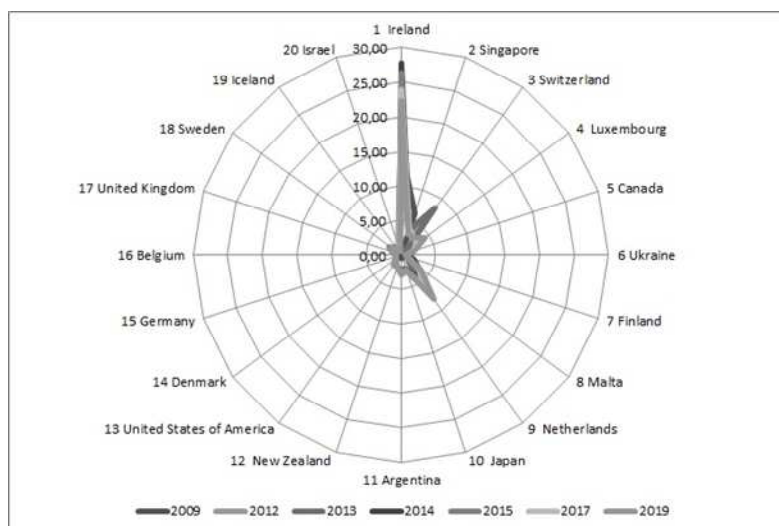

Рис 2. Динаміка розвитку окремих країн світу за субіндексом інноваційного індексу «Виплати за інтелектуальну власність» за період 2009-2019 рр. [розроблено автором за [26]]

В Україні історично існують тісні зв'язки університетів (особливо технічних) з підприємствами, для яких вони готують кадри, але це співробітництво відбувається, по-перше, переважно в рамках зазначеної раніше лінійної моделі інноваційного циклу, а по-друге, саме стадія комерційного впровадження наукових розробок завжди була найбільш слабким місцем української національної інноваційної системи, де наявність достатньо великої кількості завершених науково-дослідних робіт переважно не знаходила комерційного продовження.

За кореляційним аналізом взаємозв'язку Глобального індексу інновацій та його субіндексу 5.2 (5.2.4 спільні підприємства / стратегічні альянси Innovation), можемо зробити висновок, що в Україні інноваційний розвиток за період 2013-2019 рр. прямо пропорційно залежить від змін у щільності партнерських відносин ($r=0,63$). Для порівняння Швейцарія ($r=0,44$), Швеція ($r=0,56$), в свої інноваційній політиці демонструють сталі партнерські відносини, що підсилює їх провідні позиції за індексом ГІІ на протязі більш ніж 10 років (див. рис. 3). Реалізація множинності інтересів учасників

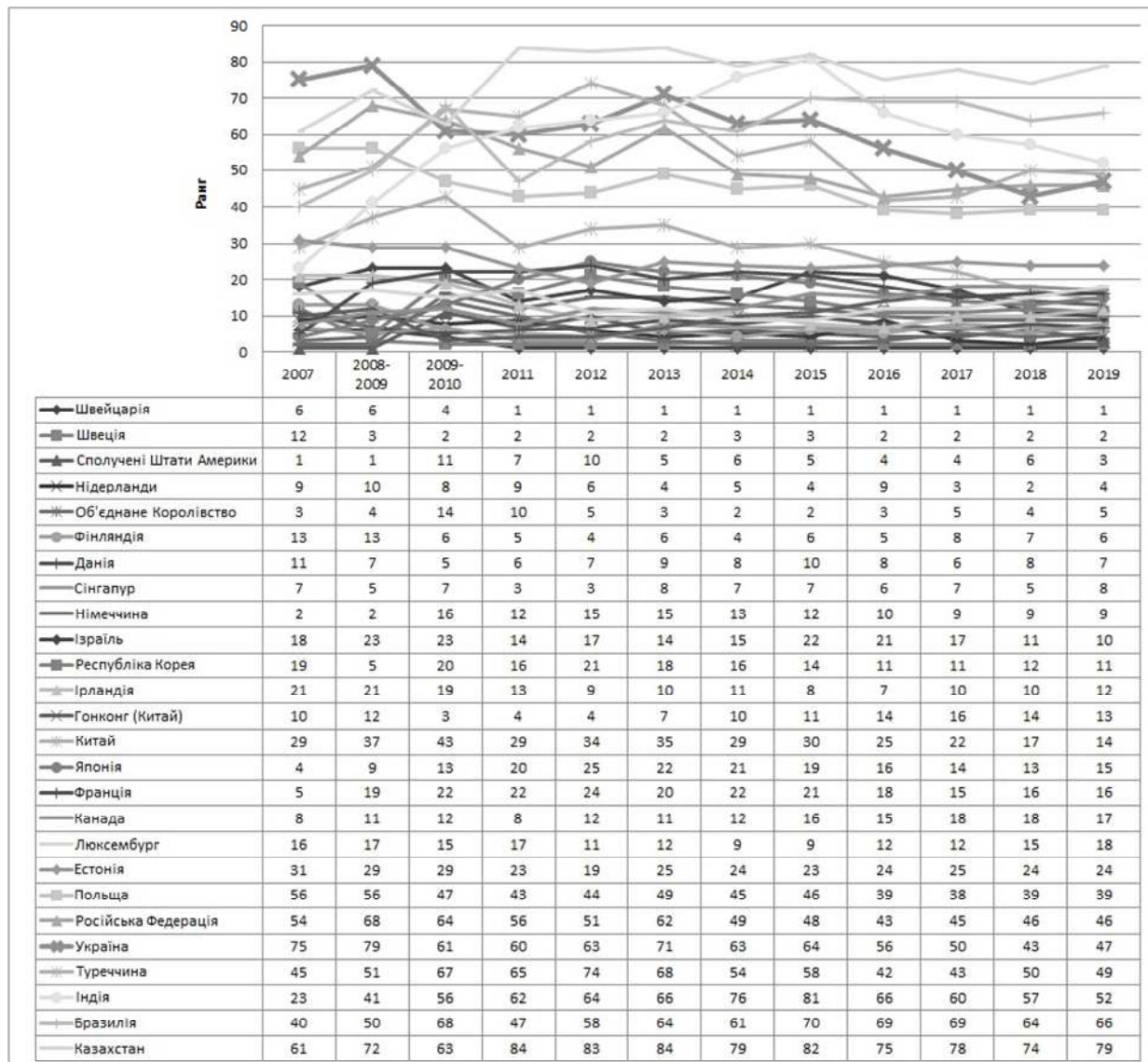

Рис 3. Динаміка розвитку окремих країн світу за глобальним індексом інновацій за період 2007-2019 рр. [розроблено автором за [26]]

інноваційної діяльності невіддільна від процесу їх узгодження, тому що, з одного боку, вони взаємопов'язані і взаємозалежні (як ланки єдиної системи), з іншого – вони різноспрямовані і суперечать один одному. За ступенем досягнення єдності інтересів розрізняють власне «узгодженість» інтересів, що відображає перший, нижчий ступінь досягнення їх загальної спрямованості, та

«сполученість» («поєднання») інтересів – більш висока ступінь їх загальної спрямованості, коли відбувається досягнення їх більш глибокого взаємозв'язку та взаємопроникнення, що передбачає завчасне попередження конфліктів і об'єднання зусиль суб'єктів на основі виявлення (формування) спільних економічних інтересів.

В *змістовному* значенні узгодження може бути представлено як діяльність суб'єктів з метою досягнення згоди про міру задоволення та (або) обмеження інтересів, критерії виділення пріоритетних інтересів, умови (об'єктивні, суб'єктивні) узгодження інтересів, процедури досягнення узгодження конкуруючих інтересів. Специфіка узгодження інтересів в значній мірі обумовлена характером інтересів, що підлягають закріпленню, і перш за все наявною «ієрархією» інтересів (об'єктивно існуючі пріоритети одних інтересів перед іншими) та ступеню сумісності тих інтересів, які виступають як об'єкт регулювання. В *формальному* аспекті узгодження інтересів може бути представлено як рух до конкретних форм вираження узгодженості інтересів. Узгодженість економічних інтересів суб'єктів інноваційної діяльності відбувається за допомогою певних процедур (способів, технологій), що у розрішенні суперечностей між означеними інтересами набувають різних форм.

За ступенем сполучення інтересів в результаті їх узгодження виділяють *примус, компромісне співробітництво, співпрацю*, що кореспондується з етапами розвитку суперечності (гармонія, дисгармонія, конфлікт, долання, вирішення суперечності, тобто гармонія на якісно новій основі). Якщо співпраця є прикладом ідеального варіанту узгодження економічних інтересів суб'єктів інноваційної діяльності, то компромісне співробітництво є найбільш поширеним, продуктивним і ефективним ніж примус, оскільки враховує так чи інакше інтереси всіх суб'єктів інноваційної діяльності.

В сьогоденнішніх реаліях інноваційне партнерство спрямоване на об'єднання суб'єктів інноваційної діяльності за різним ступенем сполучення їх інтересів на міжнародному, міжрегіональному, національному, регіональному рівнях і спрямоване на реалізацію таких завдань, як: активізація досліджень і розробок; координація інвестицій в найбільш перспективні, корисні напрями; передбачення і прискорення будь-яких необхідних норм і стандартів; мобілізація «попиту», зокрема, за допомогою більш скоординованих державних закупівель, щоб гарантувати, що будь-які будуть швидко виведені на ринок. Ключовими *принципами* встановлення і підтримки партнерських відносин стають добровільність; угода між партнерами, що специфікує розділ прав, відповідальності, ризиків, доходів і витрат, визначає правила спільної діяльності, а також механізми використання і поділу компетенцій і ресурсів;

синергія компетенцій і ресурсів з метою зниження трансакційних витрат та підвищення емерджентності.

Серед існуючих форм інноваційного партнерства в міжнародній практиці найбільш часто зустрічаються такі моделі як державно-приватні партнерства (ДПП), інжинірингові партнерства, некомерційні партнерства, інтрапренерства, партнерства на міжнародному рівні. Розглянемо їх докладніше.

ДПП являє собою об'єднання ресурсів між державними структурами і підприємницькими бізнес-структурами з метою реалізації різномасштабних інноваційних проектів. Для ілюстрації різноманіття підходів до визначення типів, форм і моделей ДПП наведемо тільки дві їх класифікації. Так, за визначенням Світового банку прийнято такі типи ДПП: 1) контракти на управління і договори оренди; 2) концесія і підтипи концесій: «Реконструкція, управління і передача» (ROT); «Реконструкція, оренда і передача» (RLT); «Будівництво, реконструкція, управління і передача» (BROT); 3) нове будівництво (англ. Greenfield Projects) і підтипи: «Будівництво, оренда і передача» (BLT); «Будівництво, володіння і передача» (BOT); «Будівництво, володіння і управління» (BGO); «Комерсант»; «Оренда»; 4) приватизація активів. За класифікацією форм ДПП, прийнятою у країнах ЄС : 1)сервісний контракт; 2) контракт на управління та експлуатацію; 3) оренда; 4) будівництво під ключ («Turnkey procurement») або «Будівництво, управління і передача» (BOT); 5) «Проектування, будівництво, фінансування і експлуатація» (DBFO). Використання різних форм ДПП для створення і впровадження інновацій забезпечує не тільки врахування інтересів всіх учасників цього процесу, а і відкриває нові можливості для отримання синергетичного ефекту. Перевагами такого партнерства стає високий рівень їх стійкості, обумовлений можливістю керованого перетікання (дифузії) різних видів ресурсів в сфері з найбільш активним розвитком інновацій, та підвищена правова захищеність усіх учасників інноваційного циклу. *Інжинірингові партнерства* утворюються для надання різноманітних послуг та робіт зі створення інноваційного проекту, тобто з інжинірингу інновацій. *Некомерційні партнерства* формуються для вирішення проблем інноваційного розвитку, спрямованого на досягнення соціальних, освітніх, управлінських цілей, захисту законних інтересів громадян і організацій, надання юридичної допомоги, а також в інших цілях, спрямованих на досягнення суспільних благ. *Інтрапренерства* формуються у середині підприємств завдяки формуванню особливої атмосфери підприємництва для висунення новаторських підприємницьких ідей, а в великих компаніях – шляхом партнерства з малими підприємствами, що створюються для апробації винаходів, корисних моделей. *Партнерство на міжнародному рівні* здійснюється в процесі вибору пріоритетів інноваційного

розвитку між країнами на основі договорів між урядовими, комерційними та некомерційними організаціями різних країн.

За останні десятиліття майже у всіх країнах світу спостерігається «природний відбір» ефективних форм узгодження інтересів через інноваційне партнерство для ефективного включення інновацій в загальний потік суспільного виробництва товарів і послуг.

В Україні станом на кінець 2019 року спостерігається поступова трансформація відносин в площині інноваційного партнерства. Представникам науки, бізнесу, держави виступають з ініціативами щодо необхідності спрощення процедури спілкування між потенційним партнерами, не тільки шляхом створення додаткових посередницьких установ, які почали з'являтися в сучасному економічному просторі, на зразок різних креативних хабів, майданчиків тощо, а й створенням крупних комунікаційних платформ, де всі представники зможуть разом домовитися про співпрацю, оскільки на сьогоднішній день більшість суб'єктів в Україні не розуміють, як почати діалог, кому представити свої ідеї та стартапи.

Сучасний бізнес в Україні вже готовий до інноваційного партнерства, але умови господарювання вимагають від інноваційних розробок доведення своєї значимості для бізнесу, що актуалізує необхідність проведення хакатонів, на яких з'явиться можливість змоделювати (перевірити результати), для встановлення потенційного впливу на інноваційні розробки, на успішність або конкурентоспроможність продукту, який розгадається (див. рис. 4,5,6).

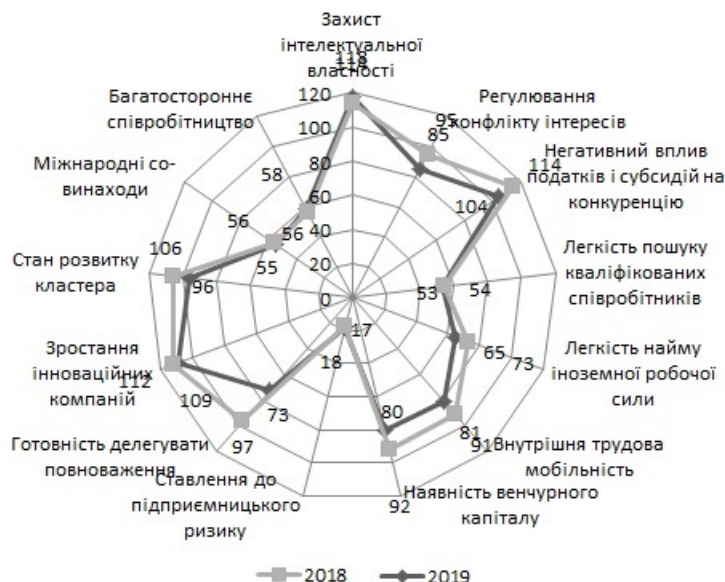

Рис 4. Динаміка розвитку в Україні за окремим складовими глобального індексу конкурентоспроможності за період 2018-2019 рр.

[розроблено автором за [25]]

Проаналізувати динаміку інноваційного партнерства в Україні дозволяє аналітична база даних, що представлена в «Звіті про глобальну конкурентоспроможність». Так, в 2019 році Україна втратила дві позиції і опустилася на 85-е місце з 141 країни. Також незначно погіршилися показники інноваційних можливостей – з 58-го на 60-е місце. У той же час другий рік значно поліпшуються позиції країни за критеріями «ринку товарів» – з 73-го на 57-е місце, «інституційний розвиток» – зі 110-го на 104-е місце. Крім того, Україні вдалося трохи піднятися за таким показником, як рівень розвитку бізнесу – з 86-го на 85-е місце. Згідно звіту, показник середньорічного зростання ВВП за 10 років перестав бути негативним і покращився з -2,1% до 0,1%, в той же час приріст прямих іноземних інвестицій за 5 років знизився з 2,7% ВВП до 2,3% ВВП.

Про позитивну динаміку щодо розвитку інноваційного партнерства в країні свідчить субіндекс глобального індексу конкурентоспроможності «Багатостороннє співробітництво». За оцінкою рангу по двом показникам: «Співпраця між компаніями» та «Співпраця університетів і промисловості в сфері досліджень і розробок» спостерігається зростання, а показник «Співробітництво в межах компанії» – демонструє різке зниження з 47-го місця на 82 (див. рис. 5). Але якщо дослідити якісні зміни за цими показниками, то можна побачити загальне позитивне зростання (див. рис. 6).

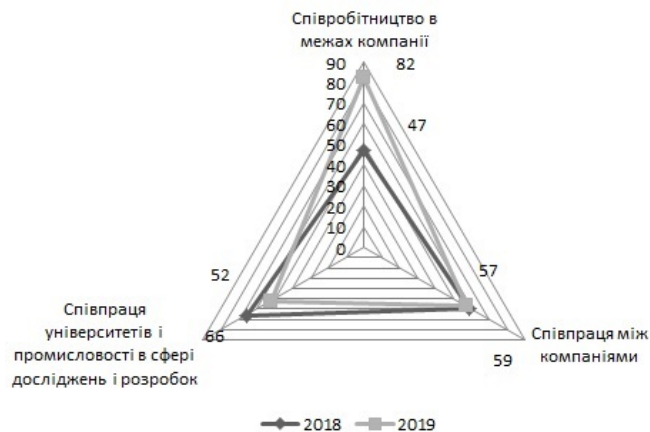

Рис 5. Динаміка розвитку в Україні за окремим складовими субіндексу «Багатостороннє співробітництво» глобального індексу конкурентоспроможності за період 2018-2019 рр. (якісний аналіз)
[розроблено автором за [25]]

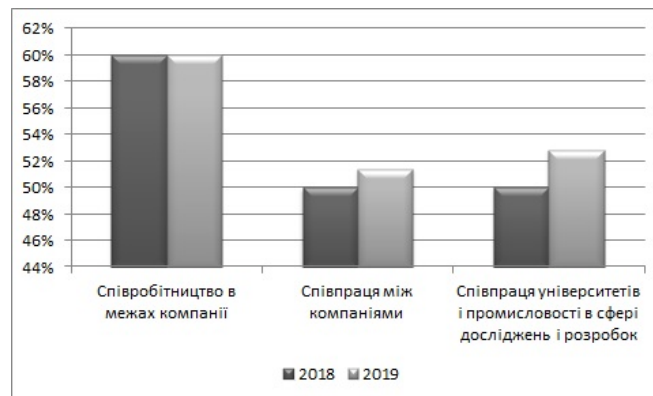

Рис 6. Динаміка розвитку в Україні за окремим складовими субіндексу «Багатостороннє співробітництво» глобального індексу конкурентоспроможності за період 2018-2019 рр. (якісний аналіз)
[розроблено автором за [25]]

Становлення взаємовигідного інноваційного партнерства в Україні дозволить покращити інноваційний клімат завдяки використанню основних інструментів стимулювання взаємодії суб'єктів в інноваційній сфері, серед яких виділимо наступні: 1) *забезпечення балансу інтересів* суб'єктів НІС на взаємовигідній основі; 2) *комплексне фінансування* проведення прикладних НДДКР з залученням коштів державних і підприємницьких структур; 3) *вдосконалення форм підтримки* інноваційної діяльності, в тому числі за рахунок розвитку сучасних фінансових інструментів для залучення позабюджетних інвестицій; 4) *розвиток ролі малого підприємництва* в інноваційній сфері, створення і розвиток спеціальних бірж інтелектуальної власності і науково-технічних послуг, в тому числі на базі приватного сектора, активну участь малих інноваційних структур ДПП в реалізації механізмів управління розвитком інноваційної діяльності.

Використання потенціалу різних форм і моделей інноваційного партнерства дозволить підвищити ефективність їх функціонування і залучення додаткових інвестицій в особливі економічні зони, інвестиційні та венчурні фонди з державною участю, в розвиток інноваційної інфраструктури в складі бізнес-інкубаторів, промислових парків, центрів трансферу технологій та інших структурних утворень.

За проведеним дослідженням з аналізу інноваційного партнерства в країнах світу можемо запропонувати наступні практичні моделі партнерства: 1) «Аскетичне партнерство» – партнерство як проект, який перевіряється спеціально створеними в організації структурами, що перевіряють що партнерство дійсно життєздатність партнерства; 2) «Досліджуй і розвивайся» передбачає тестування потенційних партнерів, перед початком співпраці, для того щоб знайти ту ідею, яка дозволить спільно використовувати отримане в

результаті взаємодії рішення; 3) «Коштовний гаманець», коли великим інноваційним центрами виявляються потенційні партнери, і найбільш перспективним з них пропонується співпраця з запрошенням до своїх інкубаторів, наданням доступу до напрацювань, даних і навіть засобів для проведення швидких експериментів без будь-якої економічної зацікавленості, не вимагаючи пайової участі або розподілу доходу, дозволяє спробувати багато нетрадиційних варіантів співпраці; 5) «Прогресивне розкриття» передбачає виявлення партнерів, які зацікавлені в інноваційній діяльності і готові експериментувати з рішеннями в будь-якій з основних сфер інтересів організації, регіону, країни.

Сьогодні можна говорити лише про початок в Україні практики трансформації і впровадження різних форм і моделей інноваційного партнерства для досягнення стійкого економічного зростання. Інноваційне партнерство апріорі не може мати універсального набору процедур для досягнення бажаного результату, він передбачає тактику перманентних взаємних трансформацій, щоб встановити компроміс між партнерами. У своїй роботі М. Хансен зазначив: «неефективну взаємодію можна назвати хворобою, що вражає навіть кращі компанії» [4, 17].

Виходячи з проведеного дослідження вважаємо, що для долучення до інноваційного партнерства шляхом узгодження інноваційних інтересів пропонується врахування методологічних *принципів*, серед яких виділимо основні: *науковості*, тобто застосування останніх досягнень методології дослідження, що відповідає складній, динамічній мережевій структурі системи інтересів; *компромисності*, оскільки при узгодженні інтересів суб'єктів ІД рішення, що повністю влаштовує всіх, майже ніколи не може бути знайдено, тому необхідністю є досягнення певного рівноважного стану, що веде до співпраці; *структурності*, тобто структурування інтересів суб'єктів ІД за сферам і функціями, що дозволяє визначити необхідні методи, та певна ієрархія за ступенем важливості і рівнем неузгодженості як підстава коригувати черговість процедур узгодження; принцип *єдності* економічних і соціальних цілей, що передбачає врахування множини критеріїв, таких як мінімізація витрат, розвиток ІД, економічний розвиток громад, територій, національної економіки; *ефективності*, тобто аналіз і узгодження інтересів суб'єктів ІД мають бути економічно виправданими.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз міжнародного досвіду узгодження інтересів суб'єктів НІС дозволяє його враховувати і використовувати в формуванні НІС України завдяки адаптації наявних та розробці нових, найбільш перспективних форм узгодження інтересів суб'єктів НІС. На основі проведеного дослідження можемо виділити наступні

рекомендації для подальшої ефективної трансформації інноваційного партнерства в Україні: вдосконалення законодавчого регулювання інноваційного партнерства, регламентація інноваційного партнерства і всіх його форм; вдосконалення законодавчого регулювання порядку розподілу прав на інтелектуальну власність між суб'єктами інноваційного партнерства; розробка державної програми розвитку інноваційного партнерства із забезпеченням засад системи заохочення учасників і пільг для залучення інвестицій та створення нових робочих місць; створення установ підтримки розвитку інноваційного партнерства на загальнодержавному, регіональному і місцевому рівнях; розширення спектру форм співпраці між суб'єктами інноваційного партнерства; формування напрямків розвитку економіки, зважаючи на можливості суб'єктів інноваційного партнерства та потреби економічної, екологічної та фінансової безпеки країни.

Сучасна парадигма координації відносин в інноваційній сфері демонструє необхідність відмови від традицій управлінського раціоналізму і переходу до координації узгодженості інтересів її учасників. Актуалізується необхідність концентрації уваги до виявлення сфер взаємодії і концентрації економічних інтересів, усунення протиріч між ними для забезпечення позитивної інноваційної динаміки у напрямку укріплення як окремого суб'єкта інноваційної діяльності, так і національного продуктивного потенціалу.

Заходи інноваційної політики мають проводитись виходячи із специфікованих стратегічних пріоритетів, визначення яких залежить від зон «скупчення» інтересів суб'єктів інноваційної діяльності, конфліктів не тільки між ними, а й загальнонаціональними інтересами (наприклад, збільшення темпів економічного розвитку, долі ринку, доходів і прибутків у в поточному періоді чи в перспективі тощо).

Список використаної літератури

1. Etzkowitz H. Maybe they can? University technology transfer offices as regional growth engines / H. Etzkowitz, D. Göktepe-Hultén [E-resource]. – Available at: https://www.researchgate.net/profile/Devrim_Goektepe-Hulten/publication/303897083_De-reifying_technology_transfer_metrics_to_address_the_stages_and_phases_of_TTO_development/links/5afcbaceaca272b5d87069c5/De-reifying-technology-transfer-metrics-to-address-the-stages-and-phases-of-TTO-development.pdf
2. Link A.N. Public/private partnerships: innovation strategies and policy alternatives / A.N. Link. – New York : Springer Science + Business Media, 2006. – 160 p.

3. Lindqvist G. Swedish cluster maps a statistical inventory of clusters in Sweden in 2002 / G. Lindqvist, A. Malmberg, Sölvell O. [E-resource]. – Available at: https://www.hhs.se/contentassets/f51b706e1d644e9fa6c4d232abd09e63/swedish_cluster_maps__eng_1.pdf
4. Хансен М. Коллаборация. Как перейти от соперничества сотрудничеству / М. Хансен ; пер. с англ. Ю. Гиматовой. – М. : Манн, Иванов и Фербер, 2017. – 253 с.
5. Hamel G. The Why, What, and How of Management Innovation / G. Hamel [E-resource]. – Available at: <https://hbr.org/2006/02/the-why-what-and-how-of-management-innovation>
6. Hippiel E.A. Democratizing Innovation / E.A. Hippiel [E-resource]. – Available at: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=712763
7. Chesbrough H. Business Model Innovation: Opportunities and Barriers / H. Chesbrough [E-resource]. – Available at: <http://www.businessmodelcommunity.com/fs/Root/8oex8-Chesbrough.pdf>
<https://www.cbsnews.com/news/berkeley-haas-henry-chesbrough-on-open-innovation/>
8. Амоша О.І. Активація інноваційної діяльності: організаційно-правове та соціально-економічне забезпечення / О.І. Амоша, В.П. Антонов, А.І. Землянкін та ін.// ІЕП НАН України. – 2007. – 328 с.
9. Білоцерківець В.В. Нова економіка: зміст та еволюція: Монографія / В.В. Білоцерківець. – Дніпропетровськ: Січ, 2013. – 366 с.
10. Завгородня О.О. Інноваційна динаміка національної економіки: монографія / О.О. Завгородня. – Дніпропетровськ : Пороги, 2014. – 408 с.
11. Мунтіян В. Глобалізація: витоки та перспективи / В. Мунтіян // Світ фінансів. – Вип. 2. – 2012. – С. 28-35.
12. Сімсон О.Е. Правова модель державно-приватного партнерства як інструмент гармонізації публічних і приватних інтересів в інноваційній стратегії України / О.Е. Сімсон [E-resource]. – Available at: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/AFTOREF/Simson_2015.pdf
13. Соловійов В. П. Інноваційний розвиток регіонів: питання теорії та практики: Монографія / В.П. Соловійов, Г.І. Кореняко, В.М. Головатюк. – К. : Фенікс, 2008. – 224 с.
14. Федулова Л.І. Інноваційні екосистеми: сутність та методологічні засади формування / Л.І. Федулова, О.С. Марченко // Економічна теорія та право. – № 2. – 2015. – № 2. – С. 21–33.
15. Шевченко Л.С. Концептуальні засади становлення інноваційного суспільства в Україні : монографія / кол. авт.: Г.П. Клімова, С.М. Іванов,

Л.С. Шевченко та ін. ; за ред. Ю.Є. Атаманової, Г.П. Клімової. – Х. : Право, 2015. – 452 с.

16. Шулюк Б.С. Концептуальні засади фінансового механізму державно-приватного партнерства / Б.С. Шулюк // ВІСНИК ЖДТУ.– № 4 (86) – 2018. – С. 28-35.

17. Innovation Trends Report 2019 [E-resource]. – Available at: <https://alchemistaccelerator.com/wp-content/uploads/InnovationTrendsReport2019.pdf>

18. Неклесса А.И. Глобализация, геэкономика и сетевая культура / А.И. Неклесса // Философия хозяйства. – № 4. – 2002. – С. 57-78.

19. Уильямсон О.И. Экономические институты капитализма: Фирмы, рынки, «отношенческая» контрактация / О.И. Уильямсон // Научн. ред. и вступительная статья В.С. Катькало; пер. с англ. Ю.Е. Благова, В.С. Катькало, Д.С. Славнова, Ю.В. Федотова, Н.Н. Цытович. – СПб. : Лениздат; CEV Press, 1996. – 702 с.

20. Чекмарев В.В. Экономическое пространство и его сотово-сетевая организация / В.В. Чекмарев. – Кострома : КГУ им. Н. А. Некрасова, 2002. – 120 с.

21. Національна інноваційна система України: проблеми і принципи побудови: монографія / І.П. Макаренко [и др.] ; наук. ред. І.П. Макаренко ; Інститут проблем національної безпеки Ради національної безпеки і оборони України, Інститут еволюційної економіки. – К., 2007. – 520 с.

22. Моргунов Е.В. Национальная (Государственная) инновационная система: сущность и содержание / Моргунов Е.В // Собственность и рынок. – № 7. – 2004. – С. 10-21.

23. Січкаренко К.О. Мережевий принцип організації інноваційної інфраструктури / К.О. Січкаренко // Економіст. – №1. – 2012. – С. 20-23.

24. Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року. Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10.06.2019 р. № 526-р. [E-resource]. – Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80>

25. Global Competitiveness Report [E-resource]. – Available at: <http://www3.weforum.org/docs>

26. The Global Innovation Index [E-resource]. – Available at: <https://www.globalinnovationindex.org/Home>

27. Білоцерківець В.В. Засади управління конкурентоспроможністю національних економік або чи є альтернативи інноваційному шляху розвитку в глобальній гонитві за лідерством? Частина II. / В.В. Білоцерківець,

О.О. Завгородня, А.О. Єфименко, О.А. Михайленко // Проблеми економіки та політичної економії. – 2019. – №1. – С. 8-23.

28. Колот А.М. Концепт гідної праці як теоретико-прикладна платформа розвитку соціально-трудої сфери / А.М. Колот, О.О. Герасименко // Проблеми економіки та політичної економії. – 2017. – №2. – С. 7-55.

References

1. Etzkowitz, H. and Göktepe-Hultén, D. *Maybe they can? University technology transfer offices as regional growth engines*. [online] Available at: https://www.researchgate.net/profile/Devrim_Goektepe-Hulten/publication/303897083_De-reifying_technology_transfer_metrics_to_address_the_stages_and_phases_of_TTO_development/links/5afcbaceaca272b5d87069c5/De-reifying-technology-transfer-metrics-to-address-the-stages-and-phases-of-TTO-development.pdf

2. Link, A. (2006). *Public/private partnerships: innovation strategies and policy alternatives*. New York : Springer Science + Business Media.

3. Lindqvist, G., Malmberg, A. and Sölvell, O. *Swedish cluster maps a statistical inventory of clusters in Sweden in 2002*. [online] Available at: https://www.hhs.se/contentassets/f51b706e1d644e9fa6c4d232abd09e63/swedish_cluster_maps__eng_1.pdf

4. Khansen, M. (2017). *Kollaboratsiya. Kak pereity ot sopernychestva sotrudnychestvu* [Collaboration. How to move from rivalry to cooperation]. Moscow: Mann, Yvanov y Ferber.

5. Hamel, G. *The Why, What, and How of Management Innovation* [online] Available at: <https://hbr.org/2006/02/the-why-what-and-how-of-management-innovation>

6. Hippel, E. (2005). *Democratizing Innovation* [online] Available at: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=712763

7. Chesbrough, H. *Business Model Innovation: Opportunities and Barriers* [E-resource]. Available at: <http://www.businessmodelcommunity.com/fs/Root/8oex8-Chesbrough.pdf>
<https://www.cbsnews.com/news/berkeley-haas-henry-chesbrough-on-open-innovation/>

8. Amosha, O.I., Antonov, V.P., Zemliankina, A.I., etc. (2007). *Aktyvatsiia innovatsiinoi diialnosti: orhanizatsiino-pravove ta sotsialno-ekonomichne zabezpechennia* [Activation of innovative activity: organizational and legal and socio-economic support]. Donetsk: NAN Ukrayiny, DU “In-t ekon. ta prohnozuv. NAN Ukrayiny”.

9. Bilotserkivets, V. (2013). *Nova ekonomika: zmist ta evoliutsiia* [The New Economy: Content and Evolution]. Dnipropetrovsk: Sich.

10. Zavorodnia, O. (2014). *Innovatsiyna dynamika natsional'noyi ekonomiky* [Innovative dynamics of the national economy]. Dnipropetrovsk: Porohy.
11. Muntian, V. (2012). *Hlobalizatsiia: vytoky ta perspektyvy* [Globalization: Origins and Prospects]. *Svit finansiv*, 2, pp. 28-35.
12. Simson, O. (2015). *Pravova model derzhavno-pryvatnoho partnerstva yak instrument harmonizatsii publichnykh i pryvatnykh interesiv v innovatsiinii stratehii Ukrainy* [The Legal model of public-private partnership as a tool of harmonization of public and private interests in the innovation strategy of Ukraine] [online] Available at: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/AFTOREF/Simson_2015.pdf
13. Soloviov, V., Koreniako, H. and Holovatiuk, V. (2008). *Innovatsiinyi rozvytok rehioniv: pytannia teorii ta praktyky* [Innovative development of regions: issues of theory and practice]. Kyiv: Feniks.
14. Fedulova, L. and Marchenko O. (2015). *Innovatsiini ekosystemy: sutnist ta metodolohichni zasady formuvannia* [Innovative ecosystems: essence and methodological principles of formation]. *Ekonomichna teoriia ta pravo*, 2, pp. 21–33.
15. Shevchenko L., Klimova, H., Ivanov, S. at al. (2015) *Kontseptualni zasady stanovlennia innovatsiinoho suspilstva v Ukraini* [Conceptual bases of formation of innovative society in Ukraine]. Kharkiv: Pravo.
16. Shuliuk, B. (2018). *Kontseptualni zasady finansovoho mekhanizmu derzhavno-pryvatnoho partnerstva* [Conceptual foundations of the financial mechanism of public-private partnership]. *Visnyk ZhDTU*, 4 (86), pp. 28-35.
17. Innovation Trends Report 2019 [online] Available at: <https://alchemistaccelerator.com/wp-content/uploads/InnovationTrendsReport2019.pdf>
18. Neklessa, A. (2002). *Hlobalyzatsiia, heoekonomika i setevaia kultura* [Globalization, geoeconomics and network culture]. *Filosofiia khoziaistva*, 4, pp. 57-78.
19. Uiliamsan, O. (1996) *Ekonomicheskie instituty kapitalizma: Firmy, rynki, «otnoshencheskaia» kontraktatsiia* [Economic institutes of capitalism: Firms, markets, “attitudinal” contracting]. SPb.: Lenizdat; CEV Press.
20. Chekmarev, V. (2002). *Ekonomicheskoe prostranstvo i eho sotovo-setevaia orhanyzatsiia* [Economic space and its cellular network organization]. Kostroma: KHU.
21. Makarenko, I. at al. (2007). *Natsionalna innovatsiina systema Ukrainy: problemy i pryntsypy pobudovy* [National innovation system of Ukraine: problems and principles of construction]. Kyiv: *Instytut problem natsionalnoi bezpeky Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy, Instytut evoliutsiinoi ekonomiky*
22. Morhunov, E. (2004). *Natsyonalnaia (Hosudarstvennaia) ynnovatsyonnaia systema: sushchnost y sodержanye* [The National (State) Innovation System: Essence and Content]. *Sobstvennost` i rynek*, 7, pp. 10-21.

23. Sichkarenko, K. (2012). *Merezhevyi pryntsyp orhanizatsii innovatsiinoi infrastruktury* [Network Principle of Organizing an Innovative Infrastructure]. *Ekonomist*, 1, pp. 20-23.

24. *Stratehiia rozvytku sfery innovatsiinoi diialnosti na period do 2030 roku. Skhvalena rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 10.06.2019 r. № 526-r.*(2019) [Strategy for development of the sphere of innovative activity for the period till 2030. Approved by the decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 10.06.2019 № 526-p.] [online] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80>

25. Global Competitiveness Report [online] Available at: <http://www3.weforum.org/docs>

26. The Global Innovation Index [online] Available at: <https://www.globalinnovationindex.org/Home>

27. Bilotserkivets, V., Zavhorodnia, O., Yefymenko, A. and Mykhailenko, O. (2019). *Zasady upravlinnia konkurentospromozhnistiu natsionalnykh ekonomik abo chy ye alternatyvy innovatsiinomu shliakhu rozvytku v hlobalnii honytvi za liderstvom? Chastyna II.* [Principles of managing the competitiveness of national economies or are there alternatives to the innovative development path in the global pursuit of leadership?]. *Problemy ekonomiky ta politychnoi ekonomii*, 1, pp. 8-23.

28. Kolot, A. and Herasymenko, O. (2017). *Kontsept hidnoyi pratsi yak teoretyko-prykladna platforma rozvytku sotsialno-trudovoyi sfery* [The concept of decent work as a theoretical and applied platform for the development of the social and labor sphere]. *Problemy ekonomiky ta politychnoyi ekonomiyi*, 2, pp. 7-55.

Alsufieva O., Senior Lecturer, National Metallurgical Academy of Ukraine

Transformation of innovative partnership in Ukraine in the context of modern world trends of innovative development

The paper developed an idea of separate theoretical provisions to expand the understanding of the economic nature of harmonization the economic interests of the innovative activity subjects as the main condition for the development of innovative partnerships. It is determined that the harmonisation of the interests of the subjects of innovative partnership occurs as a result of their activity in the direction of reaching agreement on the degree of satisfaction and limitation of their interests, the criteria for highlighting the priority ones among them, the procedure for resolving contradictions between them, and according to the results of this activity, achieving a certain degree of their harmonization in the form of cooperation or compromise collaboration, which is the most common, productive, and effective than the coercion. The attention is focused on the macro trends of modern world changes which require the transformation of the innovative partnership system in the direction from the “linear model” of interactions of the subjects of innovative activity to the “cooperative” by developing the network structures with the measurement of the “multiple spiral”. The empirical evidences of increased attention in studies on the state of development of cooperation of subjects of innovative activity, the inclusion to the international indices, such as the Global Innovation Index, the Global Competitiveness Index, the sub-indices characterizing multilateral cooperation, are given. The main models of the development of innovative partnerships such as: public-private, engineering, non-profit, intrapartnership, at the international level, - are clarified.

The methodological principles of harmonization the interests of participants in innovative partnerships, individual tools to stimulate their interactions and practical models for implementing innovative partnerships such as “ascetic partnership” “research and develop”, “precious wallet”, “progressive disclosure” are defined. Recommendations to ensure the conditions for the transformation of the system of innovative partnerships in Ukraine in terms of improving the legislative regulation of innovative partnerships and the regulation of its forms, government incentives to expand the range of forms of innovative partnerships, to developing an appropriate state program and creating a network of institutions to support its development, are developed and presented.

Key words: competition, innovative partnership, harmonization of economic interests, competitive advantages, globalization, national innovation system, model of innovative partnership, macro trends.

Алсуфьева Е.А., старший преподаватель, Национальная металлургическая академия Украины

Трансформация инновационного партнёрства в Украине в контексте современных мировых тенденций инновационного развития

В статье развито представление отдельных теоретических положений по расширению понимания экономической сущности согласования экономических интересов субъектов инновационной деятельности как главного условия развития инновационного партнерства. Определено, что согласование интересов субъектов инновационного партнерства происходит в результате их деятельность в направлении достижения согласия относительно степени удовлетворения и ограничения их интересов, критериев выделения среди них приоритетных, процедура разрешения между ними противоречий, а по результатам этой деятельности достижения определенной степени их согласованности в форме сотрудничества или компромиссного сотрудничества, которое является наиболее распространенным, продуктивным и эффективным чем принуждение. Акцентировано внимание на макротрендах современных мировых изменений, требующих трансформации системы инновационного партнерства в направлении от «линейной модели» взаимодействий субъектов инновационной деятельности к «кооперативной» путем развития сетевых структур с измерением «множественной спирали». Приведены эмпирические доказательства повышенного внимания в исследованиях о состоянии развития сотрудничества субъектов инновационной деятельности, включение в международные индексы, такие как глобальный индекс инноваций, глобальный индекс конкурентоспособности, субиндексов, характеризующих многостороннее сотрудничество. Выяснены основные модели развития инновационного партнерства: государственно-частные, инжиниринговые, некоммерческие, интрапартнерства, на международном уровне. Определены методологические принципы согласования интересов участников инновационного партнерства, отдельные инструменты стимулирования их взаимодействий и практические модели реализации инновационного партнерства такие как «аскетическое партнерство» «исследуй и развивайся» «драгоценный кошелек», «прогрессивное раскрытие». Разработаны и представлены рекомендации для обеспечения условий трансформации системы инновационного партнерства в Украине в части совершенствования законодательного регулирования инновационного партнерства и регламентации его форм, государственного стимулирования расширения спектра форм инновационного партнерства, разработки соответствующей государственной программы и создание сети учреждений по поддержке его развития.

Ключевые слова: конкуренция, инновационное партнерство, согласование экономических интересов, конкурентные преимущества, глобализация, национальная инновационная система, модель инновационного партнерства, макротренды.

Рекомендована до публікації 11.11.2019 р.

Надійшла до редакції 12.10.2019 р.